

EL «CONJUNT MONSTRUÓS» DE RATHENAU

¿Recordeu com parlava Rathenau poc temps després de l'armistici? Si fa no fa: l'Alemanya impertinent de l'uniformisme, la de l'assessorisme, la dels Junkers, la dels fabricants, la dels professors i oficials de cancelleria, «aquest conjunt monstruós» s'ha destruït ell mateix. Segons ell, àdhuc els grans problemes de política exterior, característica dels Estats imperials, van cedir davant un sol problema fonamental: el de les classes. I, en un altre indret, deia: «No som pas gaire diferents del que érem fins a 1914. Cap poble no s'ha mostrat tan inapte a dominar el món com Alemanya; cap no ha nodrit tan il·limitadament idees de poder; cap no s'ha ajagut tan dòcilment als peus dels seus amos, obnubilat de mecànica i d'esclat militar; cap no s'ha lliurat tant a la servitud i a les cobejanees dominadores; cap no ha executat tan bé les ordres dels filisteus d'uniforme.»

Rathenau —el qual deia que l'enveja era el pecat nacional d'Alemanya— reclamava una revolució, no pas la de la revenja, no pas la burgesa, ans la de la responsabilitat, la de la dignitat humana, la del caràcter i de l'esperit.

Han passat quinze anys. ¿Heu vist les informacions gràfiques de la tràgica implantació del nazisme a Alemanya? Diríeu que il·lustren amb els detalls més insignificants els comentaris que l'ostensible devoció dels seus nacionals per la brutalitat i la intolerància havien suggerit a Rathenau.

A la mateixa època un altre escriptor alemany establia un contrast entre l'anomenat «individualisme» alemany i l'avcrsló col·lectiva d'aquesta suma d'individualismes «individualistes» per totes les formes de l'originalitat. «Ésser pacifista —deia fa poc Ossietzky— és a Alemanya una originalitat perillosa.» Aquesta originalitat costa cara aquests dies als intel·lectuals dels partits liberals i democràtics alemanys. Tan cara, que la terror pànica ha fet presa de tots els partits d'oposició. Segons llegim, diaris que durant anys han mantingut una actitud republicana i demòcrata molt franca han arborat la bandera negre-blanc-vermella, han parlat de Goebbels com d'un gran ministre i llurs redactors s'han passat als partits nacionalimperialistes.

Més encara: l'Associació d'Escriptors Alemanys, que dirigeix el socialista Breuer, ha modificat el seu comitè per fer-hi entrar oportunistes i possibilistes assenyalats; la Lliga dels Drets de l'Home ha estat dissolta; hem vist socialistes caracteritzats abandonar l'organització sense resistència, i proletaris comunistes i obrers sense feina passar-se, dòcils, al nazisme. L'espectacle que els partits populars i d'avançada han donat aquests dies a Alemanya no té precedents, segons confirmen testimonis desinteressats, ni a Itàlia.

¿És que, per ventura, l'adhesió de molts d'ells a les organitzacions liberals i reformistes no era més que un aspecte del derrotisme nacional? Algú ho ha insinuat: la joventut alemanya, que amb tanta d'ardència i de bona fe ha pres part aquests anys darrers a les revoltes armades al costat dels comunistes o dels terroristes, no tenia altre ideal que combatre la República. Eren comunistes, eren anarquistes, eren subversius ètnicament i socialment, no pas per amor de la reforma social o moral, sinó per exaltació antirepublicana. L'ur radicalisme era antiliberal i antidemocràtic. L'ur mística, l'ur extremisme, l'ur inconformisme encesos sota múltiples banderes, tendencialment cercaven contacte: es dessolidaritzaven de la República per establir una nova solidaritat que ells —comunistes dissidents, socialdemòcrates dissidents i nacionalistes— anomenaven simplement «nacional», però que ha bastat la presència agressiva de Hitler per esdevenir violentament imperialista.

Una tan ràpida desfeta d'organitzacions democràtiques traeix l'existència d'un cas de retrocés col·lectiu. Allà on suposàvem la presència de generosos moviments de joventuts innovadores, defensores dels ideals universalistes, hi havia, encara que confús, un sol inconformisme: el liberal, democràtic i republicà de la Constitució de Weimar. I un sol conformisme: el del «conjunt monstruós» que va descobrir Rathenau. Fetes totes les excepcions, és clar, que calgui, dels bons europeus de llengua alemanya sotmesos avui a la servitud i als quals van les nostres simpaties.

J. V. Foix
[21-III-1932]